VEDLEGG NR. 1

29.09.2018

INTERVJUGUIDE

EN KVALITATIV STUDIE AV FORELDRES ERFARINGER MED LOGOPEDISK VEILEDNING NÅR FØRSKOLEBARN HENVISES FOR STAMMING

Heidi Staff-Iversen Eikeland
STUDENT VED NTNU TRONDHEIM

VEDLEGG NR. 1

TEMAER FØRSTE MØTE	OPPVARMINGSDEL I FØRSTE INTERVJU:
Presentasjon av meg og prosjektet	❖ Jeg: Jobb, familie, hobby, student og masteroppgave ❖ Takke for deltakelse, kort om prosjektet og hensikten med studien
Det formelle i prosessen	❖ Lydopptak av intervjuet og årsaken til det, forsvarlig lagring av data, taushetsløfte og anonymisering ❖ Frivillighet – du kan når som helst trekke deg uten å måtte si hvorfor ❖ Signering og eventuelle spørsmål
Innledende spørs-mål til foreldrene	❖ Kan du fortelle litt om deg selv? (familie, barn, partner, bosted, etc.) ❖ Hvor gammelt er barnet som er henvist L.Tj? ❖ Hvem er han/hun? – flink til, liker, type, etc ❖ Husker du når du tenkte at x stammet første gang? ❖ Erfaring med stamming fra før? ❖ Tror du x vet at x stammer? Hva gjør at du tenker det? ❖ Hvordan reagerer du når barnet stammer?

TEMAER FØRSTE MØTE	PRE-FASE (Henvisningsprosessen, ventetiden og foreldrenes forventninger) & OPPLEVELSE AV DET FØRSTE MØTET
Henvisningsprosess og innflytelse	❖ Hvem ønsket å henvise x? ❖ Hadde du innflytelse på prosessen? ❖ Var det noen andre som hadde meninger om at x skulle henvises logoped? - Fortell!
Forventninger i forkant	❖ Kan du fortelle om hvordan du synes det var å henvise barnet dit til L.Tj? (erfaringer/synspunkter omkring henvisningsprosessen og det å søke hjelp) ❖ Hvilke ønsker og forventninger hadde du til logopeden i forkant?
Opplevelser og erfaringer i første møte	❖ Kan du beskrive hvordan du opplevde det første møtet? (selvfølelse, respektert, ivaretatt, mm) ❖ Hva likte du med logopeden og samtalen dere hadde? - Hva likte du ikke? ❖ Kan du fortelle litt om hva dere snakket om? ❖ Hva betydde mest for deg? ❖ Hva lærte du?

TEMAER FØRSTE MØTE	DET FØRSTE MØTET («FISKEHODET & FØRSTE DEL AV ARBEIDSFASEN»). Det første møtet med logopeden: Bli kjent, få informasjon, velge tiltak og tanker om tiden hjemme frem til neste møte.
Forts. av erfaringer og opplevelser i 1. møte	❖ Var det du eller logopeden som bestemte? Hva tenker du om det? ❖ Opplevde du å få støtte og bli møtt på dine behov? Fortell… ❖ Hvordan var informasjonsmengden (mye-lite-passe)? ❖ Ble forventningene dine innfridd? ❖ Tror du informasjonen du fikk vil påvirke synet ditt på stamming og det å være forelder til et barn som stammer? Hvis ja, hvordan? ❖ Hvordan vil du oppsummere det første møtet? Kan du si noe mer om det? ❖ Fikk du lyst til å prøve ut noen av tiltakene logopeden snakket om med barnet ditt? Evt. hva & hvorfor? ❖ Hvordan opplevde du det å snakke om barnets stamming med logopeden? ❖ Hva skulle du ønske var annerledes i møtet med logopeden?
Avrunding av 1. intervju	❖ Nå skal vi begynne å runde av, men først lurer jeg på om du kan si om følgende setninger stemmer eller ikke for deg? (Svar ja eller nei)[1]

[1] Disse spørsmålene er inspirert av Appendix A «The Reaction to Speech Disfluency Scale» av Humeniuk og Tarkowski, fra «Parents` reactions to childrens`s stuttering and style of coping with stress.»

Forts. avslutning	○ Jeg vet mer om hva stamming er nå ○ Jeg blir stresset når barnet mitt stammer ○ Jeg vet mer om hvordan det er lurt å møte stammingen ○ Jeg kan legge til rette for mer flyt i talen til barnet mitt ○ Jeg vet hvilke tiltak jeg vil begynne med ○ Jeg er usikker på hva jeg skal gjøre når barnet stammer ○ Jeg føler jeg kan takle stammingen på en god måte ○ Jeg føler valgfrihet (blir ikke bestemt over) ○ Jeg føler at en eller flere støtter meg i dette arbeidet ○ Jeg føler jeg takler dette på en god måte (Be om utdyping av noen av punktene hvis relevant der og da) ❖ Hvis du skulle gitt en skåre på det første veiledningsmøtet på en skala fra 1-10, der 10 er det mest positive, hvor godt utbytte fikk du av den første veiledningstimen? - Hva er det som gjør at du skårer utbyttet til ….?
Oppsummering og ny avtale	❖ Hvordan synes du det har vært å bli intervjuet? ❖ Er det noe jeg ikke har spurt om, men som du synes det er viktig å få med nå til slutt? ❖ Er det noe du vil jeg skal gjøre annerledes neste gang vi møtes? ❖ Ny avtale og takk for nå

TEMAER ANDRE MØTE	**DET ANDRE MØTET:** («ANDRE DEL AV ARBEIDSFASEN, AVSLUTNINGSFASE OG VEIEN VIDERE»). Det andre møtet mellom logoped og foreldre. Innhold: Mer faglig påfyll, refleksjoner om tiden siden sist og hvilke tiltak de vil jobbe med videre. Avklaring av videre samarbeid mellom logoped-foreldre.
Hei og takk for sist **Litt om hva som har skjedd siden sist**	❖ Er det noe du har tenkt på ang samtalen vi hadde sist som du vil dele? ❖ Hvordan har dere har hatt det siden forrige gang? ❖ Har du prøvd ut noen av tiltakene du og logopeden snakket om i det første møtet? (Evt. hva?) - Hvilke erfaringer har du gjort deg? ❖ Hvordan tror du barnet ditt opplevde det når du brukte noen av strategiene du hadde hørt om hos logopeden?
Fra møtet 2 **Prosess og læring**	❖ Hva snakket dere med logopeden om nå sist? ❖ Var det du eller logopeden som bestemte? Hva tenker du om det? ❖ Opplevde du å få støtte og bli møtt på dine behov? Fortell… ❖ Hvordan var informasjonsmengden (mye-lite-passe)? ❖ Ble forventningene dine innfridd? ❖ Tror du informasjonen du fikk vil påvirke synet ditt på stamming og det å være forelder til et barn som stammer? Hvis ja, hvordan? ❖ Hva likte du best i det andre møtet? ❖ Hva opplevde du annerledes i det andre møtet?

Videre prosess og læring, 2. møte	❖ Ble forventningene dine innfridd? Fortell litt mer om det… ❖ Hva har du lært? ❖ Hva betyr det du har lært for deg? Fortell mer om det… ❖ Hva av det logopeden gjorde eller sa, var viktigst for deg? Hvordan fikk det deg til å tenke/føle om deg selv?
Oppsummering av prosessen og veilednings-opplevelsene	❖ Hvordan reagerer du når x stammer? ❖ Var det noe av det logopeden snakket om som du synes kan hjelpe deg til å se annerledes på stammingen? – evt. Hva? ❖ Hvordan vil du beskrive utviklingen din fra det første til det andre møtet? ❖ Kan du oppsummere prosessen med tre ord? ❖ Kan du si litt om hvordan du følte deg i rollen som mor/far til en som stammer før det første møtet? - Føles det likt eller forskjellig nå etter det andre møtet? ❖ Hva har veiledningen hatt å si for deg som forelder?

Ja-nei-påstander	❖ Kan du si om følgende setninger stemmer eller ikke for deg? o Jeg vet mer om hva stamming er nå o Jeg blir stresset når barnet mitt stammer o Jeg vet mer om hvordan det er lurt å møte stammingen o Jeg kan legge til rette for mer flyt hos barnet mitt o Jeg vet hvilke tiltak jeg vil jobbe med fremover o Jeg er usikker på hva jeg skal gjøre når barnet stammer o Jeg føler jeg kan takle stammingen på en god måte o Jeg føler valgfrihet (blir ikke bestemt over) o Jeg føler at en eller flere støtter meg i dette arbeidet o Jeg takler dette på en god måte (Be om utdyping av noen av punktene hvis relevant der og da)
Skalering	❖ Hvis du skulle gitt en skåre på det andre veiledningsmøtet på en skala fra 1-10, der 10 er det mest positive, hvor godt utbytte du fikk av den andre veiledningstimen? Hva er det som gjør at du skårer utbyttet til ….?
Tilbakeblikk på hva som var positivt	❖ Hva i veiledningen har vært bra for deg? ❖ Hvis du tenker tilbake på logopeden, hva gjorde eller sa hun som fikk deg til å føle deg bra (sterk, myndiggjort, e.a)? - Sa hun noe du ikke likte eller som fikk deg til å føle deg liten eller utilpass? ❖ Vil du anbefale andre foreldre som oppdager at barnet stammer å søke hjelp? Hvorfor?
Avslutning	❖ Hvordan synes du dette intervjuet gikk? ❖ Er det noe du vil jeg skal spørre deg om nå helt til slutt? ❖ Takk for hjelpen og lykke til videre!

Vil du delta i forskningsprosjektet

"En kvalitativ studie av foreldres erfaringer med logopedisk veiledning når førskolebarn henvises for stamming»?

Formål

Dette forskningsprosjektet er del av en masteroppgave i logopedi ved NTNU i Trondheim. Formålet er å finne ut mer om hvordan foreldre opplever det når tiltak og veiledning settes i gang rundt barnet deres. Jeg ønsker å se nærmere på hvilke erfaringer, opplevelser og synspunkter foreldre har på veiledningen de får i forbindelse med at barnet er henvist Logopedtjenesten. Slik kunnskap er viktig for å kunne videreutvikle det logopediske tilbudet, og for å gi så god veiledning som mulig til fremtidige foreldre med barn som stammer. Oppgavens problemstilling er: «Hvilke aspekter ved den logopediske veiledningsprosessen kan bidra til å styrke foreldre til førskolebarn som stammer?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Norsk Teknisk Naturvitenskapelig Universitet (NTNU) er ansvarlig for prosjektet. Min veileder ved NTNU er Heidi Gilstad (førsteamanuensis).

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Dette brevet vil i en periode sendes alle foreldre med førskolebarn som henvises Logopedtjenesten på grunn av stamming. Forespørselen sendes ut av Logopedtjenestens kontorpersonell sammen med informasjon om at henvisningen er mottatt. Det er kun anledning for 4-5 mødre og/eller fedre til å delta. Når dette antallet har meldt sin interesse, sendes det ikke ut flere forespørsler. Det går fint at begge, eller kun den ene av foreldrene deltar. Intervjuene vil gjennomføres individuelt og ikke parvis.

Hva innebærer det for deg å delta?

Du vil intervjues etter det første og det andre møtet du har med logopeden hos Logopedtjenesten. Hvert intervju tar maks 1 time. Spørsmålene jeg stiller vil gi rom for at du kan fortelle om dine erfaringer, synspunkter og opplevelser. Det du sier forblir mellom oss, og all informasjon anonymiseres før det brukes i masteroppgaven. Det blir ikke mulig for lesere av oppgaven å finne ut hvem som er intervjuet. Alle logopedene i Logopedtjenesten er informert om denne studien, og er positive til prosjektet. Din logoped vil ikke få vite noe om det du forteller. Informasjonen du gir vil brukes som et bidrag til å forbedre det fremtidige tilbudet.

Det er fint hvis intervjuene kan gjennomføres så tett opptil møtene som mulig. Du kan velge tid og sted. Intervjuene kan for eksempel finne sted i Logopedtjenestens lokaler eller hjemme hos deg, på dagtid, ettermiddag eller kveld. — Du velger det som er enklest og mest bekvemt for deg.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du likevel når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg eller tilbudet barnet ditt får hos Logopedtjenesten.

Samtykke erklæring

Jeg har mottatt informasjon om prosjektet:

«En kvalitativ studie avforeldres erfaringer med logopedisk veiledning nårførskolebarn henvises for stamming»

Jeg samtykker til å delta i intervju etter første og andre veiledningsmøte med logoped, og at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. desember 2019.

Sted og dato: ---------- Navn: ----------

Sted og dato: ---------- Navn: ----------

Hei!

Vedlagt dette brevet, ligger en invitasjon til å delta i et forskningsprosjekt som gjennomføres hos Logopedtjenesten dette halvåret.

Vi setter stor pris på om du kan tenke deg å delta. Har du spørsmål om prosjektet eller er positiv til å bli med, er det fint om du kontakter Heidi så raskt som mulig. Det er helt uforpliktende å ta kontakt. Hun kan kontaktes på mobil: 926 28 075 og e-post: hei@tonsberg.kommune.no

Med vennlig hilsen

Logopedene i Logopedtjenesten

FØRSKOLEBARN SOM STAMMER

RÅD OG FAKTA TIL FORELDRE OG BARNEHAGEPERSONELL

UNDERVISNINGSMATERIELL VEDRØRENDE

NAVN:.....

KORT OM STAMMING OG TALE

- Det å snakke er en meget kompleks, finmotorisk aktivitet
- Ca 200 muskler og 40 000 nervesignaler er involvert
- Koordineringen må skje på millisekundet (jfr.tannhjul)
- Et nøyaktig samspill av tanker, pust, stemme og artikulasjon
- Tankene er flytende, men stammingen blir til på vei ut av munnen
- Talemuskulaturen klarer ikke jobbe like raskt som tankene sendes
- Starter ofte mellom 2 og 4 år
- Den mest kompliserte finmotoriske aktiviteten et barn skal lære seg

ÅRSAKER, FOREKOMST OG MYTER

- Multifaktoriell årsaksforklaring der fysiologiske, miljømessige, psykologiske, språklige og talemessige faktorer kan være involvert
- Det er ALDRI foreldrenes feil at et barn begynner å stamme
- En disposisjon barnet har i seg, som f.eks. allergi
- Uenighet om entydig definisjon og årsak, men enighet om at stamming er en rytme- og timingforstyrrelse
- Myter; svakere psyke, kiling, skremt som barn, etc
- Stamming har eksistert fra tidlige tider, og finnes i alle kulturer og samfunnslag.
- Forekomst mann:kvinne er ca 4:1
- Ca 10 % av førskolebarna stammer i en periode
- Arv spiller en rolle hos 60-70 %
- Stamming går i perioder – det er lett å utsette det å søke hjelp
- Viktig med tidlig innsats – aldri feil å henvise selv om en er usikker

FORSKJELL PÅ NORMAL IKKE-FLYT («STOTRING») OG STAMMING

NORMAL IKKE-FLYT:

- Problemer med «dirigenten»
- Barnet trenger tid for å finne ordene det vil bruke
- Barnet trenger tid for å sette ordene sammen til setninger
- Ofte i begynnelsen av setningen
- Eksempel på normal ikke-flytende tale:
    - Nølinger/ innskudd av lyder, stavelser eller korte ord (eh, uh, mm, etc)
    - Stille pauser (jeg.....jeg skal...)
    - Revideringer av fraser/setninger (jeg vil, jeg vil...kan jeg...)
    - Frasegjentakelser (kan du, kan du, kan du...)
    - Helordsgjentakelser (jeg, jeg, jeg, ...)

STAMMING:

- Ikke vansker med å finne de rette ordene og konstruere setninger, men ordene «setter seg fast» når de skal uttales
- Problemer med «orkesteret»
- Vansker med å komme fra en lyd til en annen (jfr. Tannhjulet)
- Kan være både først, inni og sist i setninger
- Typer av stamming:
    - Gjentakelser av lyd eller stavelse (jæ-jæ-jæi, k-k-k-kan, vi-vi-vi-vi,-vil)
    - Forlengelser av en lyd (/j---->æi/, v--->il/, /lø---pe/)
    - Blokkeringer; språklyden «setter seg fast» på leppe, tunge eller i halsen (bà ----llen, ì-----ngen, (à----lltid)

FORUTSETNINGS- OG FORVENTNINGSMODELLEN

En måte å forklare hvordan og hvorfor stamming kan utvikles. Tankene ligger til grunn for flere behandlingsprogrammer for førskolebarn.

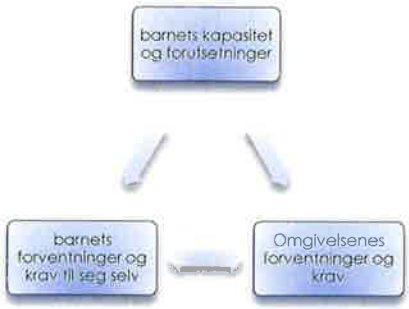

- Barnets forutsetninger og kapasitet for flytende tale
- Barnets egne forventninger (tilpassing av talehastighet m.m. som del av naturlig utvikling)
- De voksnes/miljøets forventninger (bevisste og ubevisste)
- Kommunikasjon kan betraktes som et ubevisst krav og en forventning om flytende tale, raskt svar, finne de riktige ordene, lage setninger, m.m.
- Tiltakene handler om å gå ned på barnets nivå for en periode
- Det er kun de voksne som skal jobbe, og barnet vil påvirkes gjennom det de voksne gjør uten at det skal pålegges flere krav og forventninger for egen tale eller oppførsel

TING DU KAN OBSERVERE OG LYTTE ETTER HJEMME:

HVORDAN STAMMER BARNET?

- Hvor mange gjentakelser?
- Gjentar det hele ord eller deler av ord?
- Er gjentakelsene glidende og myke eller hakkete og harde?
- Ca. hvor lenge varer en blokkering eller forlengelse?
- Er det mest stamming eller flytende tale?

PÅVIRKES BARNET AV TALEFLYTBRUDDENE?

- Tror du barnet vet at det stammer av og til?
- Virker barnet uberørt av stammingen?
- Viser barnet frustrasjon eller oppgitthet(gir opp å snakke midt i en setning, slår seg på munnen, utrykker frustrasjon med ord eller på annen måte)?
- Viser barnet unngåelsesatferd (ber en voksen snakke for seg, viser med tegn fremfor å bruke ord, etc)?
- Barnets personlighet kan ha betydning

PÅVIRKES STAMMINGEN AV SITUASJON/MILJØ?

- Når er barnet helt flytende?
- Når stammer barnet minst?
- Når stammer det mest?
- Er det noe system eller virker det tilfeldig?
- Endrer stammingen seg i forbindelse med jul, bursdag, ferie, besøk, sykdom eller annet?

PÅVIRKES BARNETS STAMMING AV FØLGENDE FAKTORER:

- Morgen/kveld?
- Snakker til en eller flere?
- Forteller noe?
- Svarer på spørsmål?
- Er sliten eller trøtt?
- Har det travelt eller er ivrig?

HUSK AT DET VIKTIGSTE ER HVA BARNET SIER, IKKE HVORDAN!

Det kan derfor være lurt at den som ikke snakker med barnet er den som observerer hvordan det stammer. Husk å rose hverandre når dere ser at den andre får til å være en god talemodell for barnet

FAKTORER SOM KAN PÅVIRKE STAMMING

I møtet med stamming er det vanlig å gjøre en del ting som ikke er helt ideelt med tanke på å øke barnets taleflyt og minske mengden stamming, og derfor ønsker vi å snakke med dere foreldre så raskt som mulig etter henvisningen. Nedenfor står det om noen faktorer det ofte er viktig å være observant på:

- Et rolig taletempo er en meget viktig faktor for å skape flyt
  - Barnets talemotoriske kapasitet ktr. den voksnes tempo
  - Rolig tempo gir tid til koordinering av muskler, nerveimpulser, m.m.
  - Rolig tempo gir tid til å planlegge setningen
  - Rolig tempo minsker stress og press i talesituasjonen

- Hvordan roe eget taletempo?
  - Frasere – tre til fire ord per frase
  - Legg inn pauser i talen, flere steder enn ved komma og punktum
  - Tenke «Torbjørn Egener-stil»!
  - Øve i lesing – merk av hvor det er naturlig å stoppe litt opp
  - Lytt på hverandre og ros når den andre får det til

- God tid ved ordveksling og turtaking
  - Dette minsker det ubevisste presset om å svare raskt
  - Ved å gi tid øker du sjansen for naturlig flyt
  - Bevissthet omkring at vi ofte snakker raskere til et barn som stammer enn andre
  - Min tilmålte tid og hvordan jeg kompenserer hvis den andre bruker mer tid enn forventet
  - Ofte svarer vi før den andre er ferdig med å snakke – vær obs!

- Hvordan kan du roe ordvekslingen?
  - Tell til to eller pust dypt inn før du svarer barnet
  - Lytt aktivt på det barnet forteller
  - Vær tilstede her og nå

- Krevende spørsmål kan utløse stamming
  - Det er vanlig å snakke med barn gjennom å stille spørsmål
  - Bruker du mange spørsmål når du snakker med barnet ditt?
  - Lukkede spørsmål etterfulgt av en pause er ofte best fordi det er lett å oppfylle kravet om svar
  - Hvordan pleier du å spørre?
  - Vær bevisst på hvor mange spørsmål du stiller etter hverandre

- Hvordan er det best å spørre?
  - Spørsmål som kan besvares med *ja* eller *nei* gjør det lettere å «fullføre oppdraget»
  - Gi barnet rom og stillhet etter spørsmålet for å se om det kommer på noe det vil fortelle av seg selv
  - Eks. «Har du gjort noe hyggelig i dag?»....fremfor «Hva har du gjort i dag?»

- Et krevende språk med lange setninger og avanserte ord er vanskeligere å produsere enn et enklere språk med kortere setninger
  - Hvordan snakker dere?
  - Klarer du å gå ned til barnets nivå? (roligere tempo, kortere setninger, enklere ord)
  - Kompliserte og mindre høyfrekvente ord kan gi mer stamming

- Avbrytelser kan skape stress og frustrasjon og derfor påvirke taleflyten
  - Hvordan er kommunikasjonsstilen i deres familie?
  - Hvordan føles det å bli avbrutt?
  - Pleier dere begynne å snakke litt før den som har ordet er ferdig? Det er helt normalt
  - Kan dere klare å ikke avbryte? I såfall; hvordan?

- Stress i miljøet og hos barnet:
  - Stress kan være av både positiv og negativ karakter (grue seg ktr glede seg)
  - Stress er ofte preget av sterke følelser
  - Stress og sterke følelser er en naturlig del av livet
  - Det kan virke som stress tar energi fra den motoriske koordineringsprosessen flytende tale krever (tre i sytråd før bussen går)
  - En bitte liten forsinkelse i systemet kan resultere i taleflytbrudd (jfr tannhjul)
  - Er det situasjoner med stress som relativt enkelt kan forandres på hos dere?
  - Hvilke situasjoner?
  - Hva kan eventuelt gjøres annerledes?
  - Når har dere det best sammen?
  - Hva gjør at dere har det bra da?
  - Er det noen av faktorene som er tilstede da som kan bli mer tilstede ellers i hverdagen?

- Nonverbale signaler er en viktig del av kommunikasjonen selv om vi ofte er ubevisste på hva vi gjør
  - Hvordan reagerer du når barnet ditt stammer? (følelser, tanker, m.m)
  - Hvordan tror du følelsene dine kommer til uttrykk gjennom kroppen, ansiktet, etc?

EGNE NOTATER:

Hva gjelder oss og hva er viktig for vår familie?

Hva har vært viktigst for meg, som jeg vil ta med meg videre?

Hva vil jeg begynne med?

Når kan jeg få det til?

I hvilke situasjoner kan det la seg gjøre?

Hvordan kan vi hjelpe hverandre med å være gode taleforbilder for barnet?

Hvem andre kan vi støtte oss på eller involvere (besteforeldre, søsken, venner, barnehagen, etc.)?

FORSLAG TIL HVA DU KAN GJØRE FOR Å HJELPE BARNET SOM STAMMER – HVA PASSER DERE?

- Bruk et rolig taletempo og korte setninger
- Husk at det er dere voksne som skal være gode talemodeller. Ikke be barnet om å snakke rolig eller forandre talen sin på andre måter
- Hold en naturlig øyekontakt med barnet – også når det stammer. Vær deg bevisst hva du sender ut av non-verbale signaler
- Lytt tålmodig på det barnet sier, ikke hvordan det blir sagt
- Vent 2-3 sekunder før du svarer for å roe dialogvekslingen og taletempoet. Det kan hjelpe barnet til mer flyt.
- Hvis barnet har stammet på et ord, bruk det ordet rolig i din setning når du svarer (barnet: «Se k-k-k-kua», voksen: «Ja, se den fine kua!» (Hvisker bort stammeinntrykket)
- La barnet fullføre uten å avbryte
- Still ett spørsmål av gangen og husk å vente på svaret før du stiller et nytt!
- Still lukkede spørsmål så barnet kan svare med ett ord for å «fullføre oppdraget»
- Les for barnet daglig i et rolig tempo. Det er bedre å ha god tid og lese mindre enn mye i et hurtig tempo
- Lesing er en fin måte for den voksne å øve seg på rolig tale (pauser og fraser)
- Øv på å lytte til den som snakker, og å snakke etter tur
- Hvis du ikke har tid til å snakke med barnet, så be det heller vente. På den måten blir det lettere for deg å snakke rolig og være tilstede. Det er vanskelig å snakke rolig når en er stresset eller beveger seg raskt
- Bruk de muligheten som bys for å styrke barnets sterke sider. Gi ros og oppmuntring
- Lær barnet vanlig høflighet. Det å vite hvordan det er forventet at det skal oppføre seg, bidrar til å skape trygghet
- Begrens bakgrunnsstøy
- Spill enkle spill med barnet. Strukturerte situasjoner gjør det lettere å huske på rolig taletempo og det å være en god talemodell

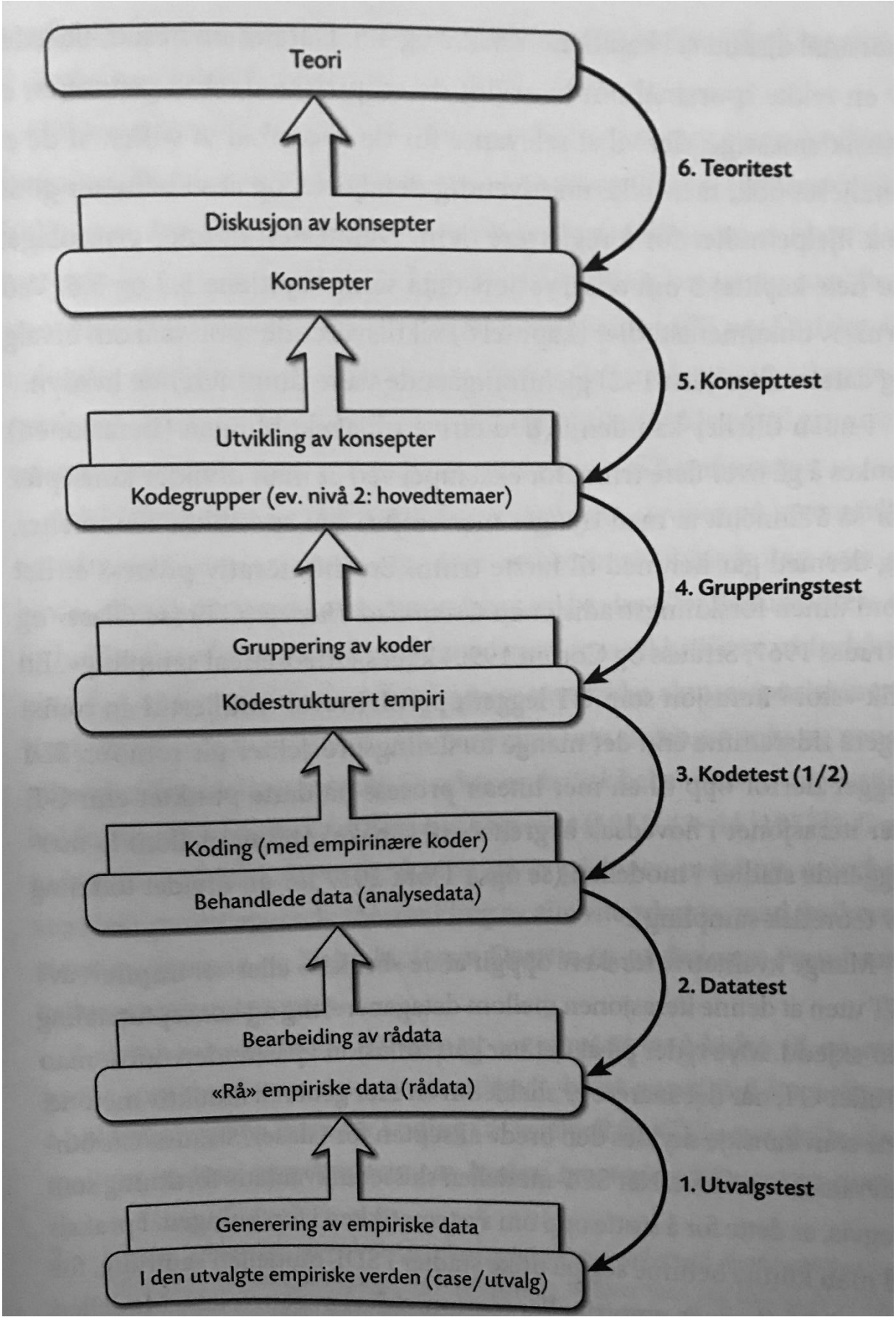

Stegvis-deduktiv-induktiv metode. Tjora (2017) s. 19

MELDESKJEMA FOR BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

- Norsk
- Heidi Staff-Iversen Eikeland

Meldeskjema 624815

Hvilke personopplysninger skal du behandle?

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Lydopptak av personer

Type opplysninger

Skal du behandle særlige kategorier personopplysninger eller personopplysninger om straffedommer eller lovovertredelser?

- Helseopplysninger

Prosjektinformasjon

Prosjekttittel

En kvalitativ studie av foreldres erfaringer med logopedisk veiledning når førskolebarn henvises for stamming.

Dersom opplysningene skal behandles til andre formål enn behandlingen for dette prosjektet, beskriv hvilke Nei

Begrunn behovet for å behandle personopplysningene

Jeg må oppbevare lydopptak inntil disse er transkribert. Opptakene vil slettes så fort de er nedskrevet. Samtykkeskjemaene vil scannes og oppbevares på passordbeskyttet området hos

NTNU på pc`n frem til prosjektet er avsluttet. De vil da slettes fra dataen/lagringsområdet. Papirutgavene av samtykkeskjemaene vil makuleres så fort de er scannet.

Prosjektbeskrivelse

ENDELIG PROSJEKTSKISSE 290918.docx

Ekstern finansiering

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Heidi Staff-Iversen Eikeland, Heidisie@sf-nett.no, tlf: 92628075

Behandlingsansvar

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet NTNU / Det humanistiske fakultet / Institutt for språk og litteratur

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Heidi Gilstad, heidi.gilstad@ntnu.no, tlf: 90122653

Skal behandlingsansvaret deles med andre institusjoner (felles behandlingsansvarlige)? Nei

Utvalg 1

Beskriv utvalget

Foreldre til førskolebarn som henvises Logopedtjenesten for stamming

Rekruttering eller trekking av utvalget

De merkantile hos Logopedtjenesten vil sende ut informasjonen om studien til foreldre til nyhenviste førskolebarn som stammer. Dette gjøres når henvisningsskjemaet registreres hos tjenesten. Informasjonen med forespørsel om deltakelse i studien, sendes foreldrene sammen

med brevet som alltid sendes ut om at henvisningen er mottatt og at en logoped vil ta kontakt i løpet av tre uker. Foreldre som ønsker å delta, kan kontakte meg direkte eller gå veien om de merkantile.

Alder

20 - 56

Inngår det voksne (18 år +) i utvalget som ikke kan samtykke selv? Nei

Personopplysninger for utvalg 1

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Lydopptak av personer
- Helseopplysninger

Hvordan samler du inn data fra utvalg 1?

Personlig intervju

Vedlegg

Ny INTERVJUGUIDE 290918.docx

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Samtykke (art. 6 nr. 1 bokstav a)

Grunnlag for å behandle særlige kategorier av personopplysninger Uttrykkelig samtykke (art. 9 nr. 2 bokstav a)

Redegjør for valget av behandlingsgrunnlag Informasjon for utvalg 1

Informerer du utvalget om behandlingen av opplysningene?

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Informasjonsskriv

Ny revidert invitasjon til deltakelse i masterprosjektet, oktober 2018.doc

Tredjepersoner

Skal du behandle personopplysninger om tredjepersoner?

Ja

Beskriv tredjepersoner

Barnet som stammer kan identifiseres indirekte gjennom at foreldrene har samtykket skriftlig til deltakelse i studien. Det skal ikke spørres om helseopplysninger hos barnet utover det at barnet stammer og derfor er henvist Logopedtjenesten.

Typer opplysninger om tredjepersoner

- Helseopplysninger

Hvilke utvalg avgir opplysninger om tredjepersoner?

- Utvalg 1: Foreldre til førskolebarn som henvises Logopedtjenesten for stamming

Samtykker tredjepersoner til behandlingen av opplysningene? Nei

Mottar tredjepersoner informasjon om behandlingen av opplysningene?

Nei

Begrunn hvorfor tredjepersoner ikke mottar informasjon

Barna er under skolealder, trolig mellom to og fire år. De er sannsynligvis ikke selv klar over at de har en begynnende stamming, og tilbudet foreldrene mottar er veiledning. - Barnet skal ikke behandles direkte, kun indirekte av logoped gjennom råd og veiledning til foreldre og barnehagepersonell

Dokumentasjon

Hvordan dokumenteres samtykkene?

- Manuelt (papir)
- Elektronisk (e-post, e-skjema, digital signatur)

Hvordan kan samtykket trekkes tilbake?

Samtykket kan trekkes ved å sende en sms, en mail eller ved personlig kontakt til meg eller kontorpersonalet hos Logopedtjenesten.

Hvordan kan de registrerte få innsyn, rettet eller slettet opplysninger om seg selv?

Hvis innsyn ønskes, kan de få lese transkipsjonene av intervjuene eller evt. høre opptaket hvis det ikke er slettet. De kan også få tilgang til den ferdige oppgaven.

Totalt antall registrerte i prosjektet

1-99

Tillatelser

Skal du innhente følgende godkjenninger eller tillatelser for prosjektet?

Behandling

Hvor behandles opplysningene?

- Private enheter

Retningslinjer/tillatelse til å behandle opplysninger på private enheter

Rutine for databehandling ved masterprogram i logopedi2.docx **Hvem behandler/har tilgang til opplysningene?**

- Student (studentprosjekt)

Tilgjengeliggjøres opplysningene utenfor EU/EØS til en tredjestat eller internasjonal organisasjon? Nei

Sikkerhet

Oppbevares personopplysningene atskilt fra øvrige data (kodenøkkel)?

Ja

Hvilke tekniske og fysiske tiltak sikrer personopplysningene?

- Opplysningene anonymiseres
- Adgangsbegrensning
- Andre sikkerhetstiltak

Hvilke

- Lydopptak vil lagres på en enhet som ikke er koblet til internett (diktafon eller mobiltelefon som ikke har sim-kort). Nært etter intervjuene, skal lydfilene overføres til Nvivo på passordbeskyttet datamaskin. Første del av intervjuene der det er mest personopplysninger skal ikke tas opp. Opptakene vil fjernes fra opptaksenheten når de overføres Nvivo og slettes så fort intervjuet er transkribert, i løpet av få dager. Frem til dette er gjort, blir opptaksenheten oppbevart innelåst. • Skriftlig materiell: All informasjon vil lagres på mitt passordbeskyttede område hos NTNU og lagres i en kryptert fil gjennom programmet 7-zip. Håndskrevet materiale som samtykkeskjemaene, skal skannes og lagres digitalt på NTNUs område før det makuleres. • Kodenøkkel: For å avidentifisere opplysninger om informantene, vil jeg lage en kodenøkkel for hånd. Kodenøkkelen skal oppbevares innelåst i et skap/skuff atskilt fra de andre prosjektopplysningene. Både skriftlig materiell og lydfiler skal kodes. • Alle data slettes ved prosjektets slutt. Sluttmelding sendes NSD, og veileder informeres om at dette er gjort.

Varighet

Prosjektperiode

01.11.2018 - 01.12.2019

Skal data med personopplysninger oppbevares utover prosjektperioden?

Nei, alle data slettes innen prosjektslutt

Vil de registrerte kunne identifiseres (direkte eller indirekte) i oppgave/avhandling/øvrige publikasjoner fra prosjektet? Nei

Tilleggsopplysninger

Foreldrene som er intervjuet vil kun omtales med tall eller andre navn eller koder. Det skal ikke tas lydopptak innledningsvis der de forteller om seg selv og litt om barnet. Kun hoveddelen av intervjuet skal tas opp og transkriberes. Det er såpass mange henvisninger til tjenesten at det blir vanskelig å spore hvem som har vært med i denne studien.

b259

29.09.2018

En kvalitativ studie av foreldres erfaringer med logopedisk veiledning når førskolebarn henvises for stamming.

Heidi Staff-Iversen Eikeland

Innhold

INNLEDNING 9

BAKGRUNN 11

Tjenestetilbudet for førskolebarn som stammer 11
FORMÅL OG PROBLEMSTILLING 11
TIDLIGERE FORSKNING OG TEORI 12
METODE 14
Kvalitativ metode 14
Fenomenologi og hermeneutikk 14
Kvalitativt intervju 15
Avgrensning av tema og deltakere 16
Rekruttering, egen rolle og gjennomføring 16
ETISKE BETRAKTNINGER 16
FREMDRIFTSPLAN 17
LITTERATURLISTE 18

INNLEDNING

De siste tiårene har det både nasjonalt og internasjonalt vært et økende fokus innen utdannings- og helsevesenet på tidlig intervensjon, foreldreveiledning, medvirkning og begreper som empowerment og likeverd. Oppmerksomheten har dreid fra et problemfokus til fokus på menneskers ressurser og mestringspotensiale (Stang, 2003; Sørensen & GraffIversen, 2001).

Nasjonale og internasjonale studier har vist at et godt foreldre-barn-samspill er viktig som psyko-sosial beskyttelsesfaktor for barn og unges psykiske helse, og at en god oppvekst har stor betydning i et livsløpsperspektiv (Likestillingsdepartement, 2015-2016)[1]. Som et internasjonalt eksempel på dette, kan blant annet International Child Development Programme (ICDP) nevnes. Dette programmet er et viktig norsk bidrag til utviklingen av omsorgsstøttende programmer, og brukes i dag i over 30 land ("ICDP Norge (International

[1] National Institute of Mental Health i USA konkluderte allerede for 16 år siden med at et godt foreldre-barn samspill er den viktigste psykososiale beskyttelsesfaktor for barn og unges psykiske helse. Forskningsleder ved RBUP øst/Sør og professor ved NTNU, Turid Suzanne Berg-Nielsen i foredrag i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 23.05.14: Utvikling av psykisk helse hos de minste barna. Innspill til arbeidet med stortingsmelding om familiepolitiker. Hentet fra Stortingsmelding 24 (2015-16), s.57.

child development programme)," 2018; "International Child Development Programme (ICDP)," ; Sherr, Skar, Clucas, Tetzchner, & Hundeide, 2014).

Hvordan foreldre har det, påvirker samspillet mellom foreldrene, og mellom foreldre og barn. Hvordan foreldre møtes av hjelpeapparatet i en sårbar situasjon er derfor viktig.

Tidlig intervensjon gjennom foreldreveiledning for yngre barn med stamming, har gått fra å være relativt nytt på 1980 og 90-tallet, til å bli en generelt utbredt og akseptert holdning. Mye taler for at tidlig innsats gir bedre resultater enn en «vent-og-se» holdning som tidligere var rådende (Guttormsen, Kefalianos, & Næss, 2015; Heitmann, 2013; Millard, Edwards, & Cook, 2009; Mørk & Wolff, 1994).

Foreldre med førskolebarn med språk- og talevansker, herunder stamming, har rettigheter som ligger nedfelt i Barnehagelovens §19 *("Lov om endringer i barnehageloven og opplæringslova," LOV-2016-06-17-65)*. Paragraf 19 tydeliggjør at alle barn i Norge har rett til spesialpedagogisk hjelp dersom de har særlige behov, og at hjelpen skal omfatte tilbud om foreldrerådgivning. Den vektlegger også hjelpeinstansenes samarbeid med barnets foreldre, og presiserer nødvendigheten av at foreldre alltid må gi sitt samtykke til tiltak som settes i gang rundt deres barn, og at foreldrenes synspunkter skal vektlegges i særlig grad når tiltak utformes for barnet.

Det er utbredt praksis blant logopeder, både nasjonalt og internasjonalt, å gi råd og veiledning til foreldre med førskolebarn som stammer. I de fleste intervensjonsprogrammer for tidlig stamming, er foreldrene viktige aktører i logopedtilbudet, og de som utfører tiltakene daglig med barnet. Til tross for dette, er det lite forskning i større skala som ser på hvordan foreldre påvirkes av barns stamming (Langevin, Packman, & Onslow, 2010), og hvordan det er for foreldre å delta i barnas behandlingsforløp (Costelloe, Davis, & Cavenagh, 2015).

I april 2018, kom Helsedirektoratet med publikasjonen: *Styrkebasert tilnærming i lokalt folkehelsearbeid. Innbyggerinvolvering, myndiggjøring og deltakelse (Hauger, 2018)*. Rapporten har et eget kapittel om myndiggjøring av barn, unge og deres foreldre, noe jeg tolker som klare føringer fra statlig hold på at dette er et perspektiv det er ønskelig å få inn i det kommunale arbeidet med barn og deres foreldre.

Empowerment og myndiggjøring er et interessant perspektiv, men noe jeg har funnet lite om i litteratursøk innen det logopediske feltet. Ved å undersøke og lytte til foreldrenes opplevelser av den logopediske veiledningsprosessen, ønsker jeg gjennom oppgaven å kaste lys over deres synspunkter og erfaringer. Ønske mitt er at studien skal kunne bidra med ny kunnskap om

hva som er viktige elementer i veiledningsprosessen for å gi foreldrene en god opplevelse av mestring og empowerment.

BAKGRUNN

I min jobb som logoped i en kommunal logopedtjeneste på Østlandet, har vi de siste 10 årene opplevd en jevn økning av førskolebarn som henvises tjenesten på grunn av begynnende stamming. Tjenestens logopeder har inntrykk av at foreldrene er fornøyd med tilbudet de har mottatt og at foreldrene har opplevd veiledningsprosessen positivt og myndiggjørende, men er dette tilfellet? Det foreligger ingen forskning på om denne antakelsen stemmer, ei heller er det blitt sendt ut evalueringsskjemaer eller lignende i etterkant av veiledningsprosessene. Jeg ønsker derfor å se nærmere på dette i min masteroppgave.

Tjenestetilbudet for førskolebarn som stammer

De fleste foreldrene får fra to til fire møter med logoped uten at barnet er med, før det vurderes om videre tiltak skal være av indirekte eller direkte karakter. Parallelt med foreldreveiledningen settes det i gang en veiledningsprosess med de ansatte i barnets barnehage.

Logopedtjenesten har utarbeidet et opplegg som de første møtene i all hovedsak baseres på. Logopedene i tjenesten er opptatt av å møte foreldrene med respekt og ydmykhet, og har som mål å bidra til en positiv prosess for foreldrene preget av humanisme og likeverd mellom partene. Informasjon om stamming og dens vesen står sentralt. Tanken er at kunnskap er viktig for å skape forståelse hos foreldrene og gjennom det gjøre dem i stand til å ta gode og kloke valg som kan bidra til å redusere barnets stamming og øke barnets taleflyt. Etter fra to til fire møter mellom logoped og foreldre, ender de fleste henvisningene med at familiene blir stående på «kontakt ved behov» i ett år eller flere uten videre tiltak før saken avsluttes.

FORMÅL OG PROBLEMSTILLING

Min antakelse er at logopeden har en unik mulighet til å styrke og myndiggjøre foreldrene i foreldrerollen gjennom veiledningsprosessen. Den måten logopeden møter og forholder seg til foreldre som søker hjelp på, kan få innvirkning ikke bare på prosessen mellom logoped og foreldre, men også på det fremtidige samspillet mellom foreldre og barn, og foreldrenes

følelser av myndighet og styrke både i møtet med stammingen som fenomen, og i rollen som foreldre til et barn med ekstra utfordringer (Dalen & Tangen, 2012; Lassen, 2014). Jeg antar derfor at foreldrenes opplevelser kan være av stor betydning for hvordan, og i hvilken grad, tiltakene foreldre og logoped enes om i veiledningsprosessen, implementeres på hjemmebane. Foreldreopplevelsen vil således påvirke hvor effektfull intervensjonen blir for barnets stamming, og er derfor av betydning for fremtidig logopedisk praksis.

Målet er økt kunnskap om hvordan veiledning oppleves, og hva som er viktige faktorer i den logopediske veiledningen for å styrke foreldrene. Jeg ønsker å fokusere på foreldrenes opplevelse av den logopediske veiledningsprosessen, med fokus på empowerment og om logopeden i rådgivningsprosessen kan bidra til styrking av foreldrene i møte med eget barn som stammer. Min problemstilling for denne oppgaven er derfor: *«Hvilke aspekter ved den logopediske veiledningsprosessen kan bidra til å styrke foreldre til førskolebarn som stammer?*

TIDLIGERE FORSKNING OG TEORI

Stamming oppstår vanligvis tidlig i barndommen, en gang mellom 2 og 4-5 år (Boey et al., 2009; Guitar, 2014; Reilly et al., 2013). Nyere forskning tyder på at stamming hos barn under skolealder er mer utbredt enn tidligere antatt. Nyere tall peker i retning av 10% eller høyere (Reilly et al., 2013) , og ikke en insidens på rundt 5% som tidligere antatt (Peters & Guitar, 1991).

Ulike studier opererer med ulike prosenttall. Reilly, Onslow, Packman, mfl. (Reilly et al., 2013) konkluderte med en insidens på 11.2% i sin studie fra 2013. Det er imidlertid forventninger om at dette tallet vil stige når den samme forskergruppen tar for seg den videre utviklingen, og får med data for barn over fire år (Sønsterud, Howells, & Hoff, 2014). Insidensen spriker i ulike studier. Mange faktorer innvirker på resultatene, blant annet barnas alder, alvorlighetsgraden av stammingen og hvor lenge førskolebarna har stammet.

En viktig årsak til at insidensen nå er oppjustert, kan være at nyere studier inkluderer yngre barn i utvalget sitt. En litteraturgjennomgang av Yairi & Ambroses, viser at gjennomsnittlig alder for å begynne å stamme er lavere enn før antatt. De fant at gjennomsnittsalderen for stammingens start er 33 måneder og ikke 41.2 måneder. (Yairi & Ambrose, 2013). Disse opplysningene er relevante for betydningen av tidlig innsats på feltet, fordi et barn som har stammet i ett år kan betraktes som en «gammel stammer».

Når insidensen for stamming er høyere, betyr det at vansker med taleflyt berører langt flere barn og foreldre enn tidligere antatt. Når nyere forskning også viser at stamming oppstår hos yngre barn enn forventet, understrekes betydningen av tidlig intervensjon og foreldreveiledning.

Flere studier refererer til at foreldre med førskolebarn som stammer, påvirkes negativt emosjonelt av barnets stamming. En studie om PCI (Parent-Child Interaction Therapy), fant at deltakelse i terapiprosessen resulterte i redusert, negativ påvirkning av stamming og bedre takling av stamming hos foreldrene mot slutten av terapiforløpet (Millard et al., 2009).

Langevin et al., fant at 90% av foreldrene i sin studie fra 2010, meddelte at stammingen påvirket dem emosjonelt (Langevin et al., 2010). Flere av foreldrene i undersøkelsen hadde skyldfølelse for eget barns stamming, og var bekymret for fremtiden.

Studier innen psykologi og nevropsykologi viser at følelser influerer på hvordan mennesker fortolker verden omkring seg. I artikkelen av Stewart, redegjøres det for hvordan følelser og atferd kan «smitte» mellom individer (Steward, 2017). Slik kunnskap, kan være viktig for å forstå samspillet mellom foreldre og barn og mellom logoped og foreldre.

Campbell og Glogowskas undersøkelse fra 2000, indikerer at det å være involvert i barnets logopedbehandling kan betraktes som en prosess i tre faser for foreldrene (Campbell & Glogowska, 2000). Den første og siste fasen var perioden der foreldrene følte seg minst myndiggjorte og sterke, og følelser som utrygghet, bekymring og redsel var tilstede. Studien peker på behovet for mer kunnskap om foreldrenes opplevelser, og uttrykker tanker om at en større anerkjennelse av foreldrenes følelser gjennom hele behandlingsforløpet kanskje kunne bedret tilbudet og økt foreldreinvolveringen og tilfredsheten med tilbudet underveis og i etterkant.

En fenomenologisk analyse av Plexico & Burrus studerer foreldres opplevelser. De hevder det er viktig å forstå mer om hva foreldre opplever stressende, og hvordan de takler stress (Plexico & Burrus, 2012). Undersøkelsen understreker behovet for mer informasjon og kunnskap om hvordan hjelp som er nyttigst for å sette foreldrene i stand til å takle og hanskes med et barn som stammer, og understreker betydningen av økt forståelse for foreldrenes stressopplevelser for å forstå og forbedre foreldreopplegget i den terapeutiske prosessen.

I 2015 kom artikkelen: *Parental Beliefs about Stammering and Experiences of the Therapy Process: An On-line Survey in Conjunction with the British Stammering Association* (Costelloe et al., 2015). Studien fant høy grad av bekymring hos foreldrene, og negative,

emosjonelle reaksjoner som usikkerhet og skyldfølelse gikk igjen. Forfatterne fant også at det var lite og feilaktig kunnskap om stammingens årsak blant de foresatte. Studien viste at de fleste foreldrene var fornøyd med terapien selv om barnet ikke hadde profitert på tilbudet. Costello et al., skriver at det å gi informasjon og støtte foreldrene ser ut til å være like viktig som å gi direkte terapi til barnet, så fremt tilbudet gis av en kvalifisert logoped med interesse for feltet og klinisk erfaring. De skriver: «Therapy is therefore as much about supporting the parents as the child.» (Costelloe et al., 2015s. 89).

METODE

Metode kan forklares som en fremgangsmåte, et middel for å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Hvis dette formålet kan oppfylles, kan virkemiddelet inkluderes i arsenalet av metoder. Metode deles i to hovedkategorier; kvalitative (humanistiske) og kvantitative (naturvitenskapelige). Forskjellen ligger primært i måten data innsamles (Dalland, 2012).

Kvalitativ metode

Kvalitativ forskningsmetode vil brukes i studien. Dette metodevalget er gjort fordi studien omhandler et lite, relativt ensartet felt der jeg søker dybdekunnskap om noen få menneskers erfaringer og opplevelser.

Fenomenologi og hermeneutikk

Fenomenologi og hermeneutikk er betegnelser som kan brukes hver for seg, men som ofte knyttes sammen for å skape et utfyllende bilde av hvordan mennesker forstår, tolker og opplever verden. Fenomenologi kan beskrives som et filosofisk perspektiv, som baserer seg på nøye beskrivelser og analyser av forskningsdeltakernes livsverden. Der en søker å møte den andre som en «tabula rasa», uten fordommer og forhåndskunnskap, og gjennom det finne det essensielle og vedvarende i det personen beskriver (Kvale & Brinkmann, 2009 s. 323). Mens fenomenologi beskriver læren om fenomenene; det som oppfattes av sansene, betegner hermeneutikk læren om fortolkning, og forsøker å forstå grunnbetingelsene for menneskers eksistens gjennom deres handlinger, språk og livsytringer (Dalland, 2012).

Jeg ønsker å bruke disse to tilnærmingene for å beskrive og fortolke informantenes subjektive opplevelser, og for å få frem essensen av det deltakerne anser som sentrale aspekter ved den logopediske veiledningsprosessen.

Tolkningsprosessen er en kontinuerlig prosess, og det er viktig som forsker å tilstrebe objektivitet, og forsøke å legge egne holdninger, subjektive teorier og tidligere erfaringer til side i så stor grad som mulig. Uansett hvor mye jeg tilstreber å være objektiv, er jeg klar over at dataene vil påvirkes av egen tolkning og førforståelse.

Kvalitativt intervju

Intervjusituasjonen kan beskrives som en kommunikasjonssituasjon der intervjuer og informanter sammen skaper ny kunnskap.

Jeg ønsker ny kunnskap om hvilke aspekter ved veiledningsprosessen som oppleves som styrkende og myndiggjørende. For å skaffe til veie slik informasjon, vil jeg gjennomføre et semistrukturert intervju. Utgangspunktet for et semistrukturert intervju, er en intervjuguide med et sett skisserte spørsmål /temaer som skal utforskes sammen med de som intervjues. Både formuleringer og rekkefølge kan variere, og det er rom for å være fleksibel og improvisere underveis hvis det gjøres rede for dette i ettertid.

For å få tak i informasjonen som søkes, må en ofte gå veien om noe annet. Begrepene det ønskes svar på, må operasjonaliseres (Kleven, Hjardemaal, & Tveit, 2011). For eksempel kan konkrete eksempler fra hverdagen etterspørres, for gjennom det å trekke ut informasjon som er relevant for problemstillingen. To intervjuguider er utarbeidet for å få tilgang til deltakernes prosess. Som intervjuer blir min rolle å være en samtaleleder med åpent sinn, slik at jeg ikke ubevisst spør for å få egne tanker og forventninger bekreftet. Dette er ekstra viktig fordi studien foregår på egen arbeidsplass, og jeg vil være i relasjon med både informantene og logopedene.

Et trygt og dynamisk samspill mellom intervjuer og informanter er det ønskelige. Intervjuet skal gå i dybden, og det er derfor viktig å ha nok tid både innledningsvis og underveis for å skape trygghet og rom for å lytte på et høyere nivå og ha full tilstedeværelse uten stress og unødvendige forstyrrelser. Fullstendig nøytrale spørsmål finnes ikke, og det blir viktig å være observant på at holdninger og antakelser er mer eller mindre innbakt i spørsmålene jeg som intervjuer stiller, samtidig som en nøytralitet tilstrebes.

Intervjuene skal tas opp på to lydopptakere. Opptakene skal deretter transkriberes, kategoriseres og analyseres. Dataprogrammet NVivo vil sannsynligvis brukes for å gjøre transkripsjonsdelen enklere og mer effektiv.

Avgrensning av tema og deltakere

Temaet er tidlig stamming. Det skal være en forutsetning for deltakelse i studien at barna er under skolepliktig alder. Barnet må stamme, eller ha vært igjennom en periode med stamming i løpet det siste året. Studiens informanter, skal være foreldre eller foresatte til barnet. De trenger ikke bo sammen, men begge må ha regelmessig kontakt med barnet.

Rekruttering, egen rolle og gjennomføring

Deltakerne skal rekrutteres fra logopedtjenesten der jeg jobber. Foresatte med nyhenviste barn som oppfyller kriteriene, vil få tilsendt informasjonsskriv om deltakelse til studien (vedlegg).

For alle deltakerne vil veiledningsprosessen bestå av to møter med den samme logopeden, og strekke seg over en til tre måneder. Det skal avklares om foreldrene ønsker å delta i studien eller ikke før de møter saksansvarlig logoped første gang.

Mine kollegaer vil gjennomføre veiledningen, og jeg vil *kun* forholde meg til familiene som «forskende og intervjuende student». Min kontakt med de foresatte blir gjennom aktiviteter som kreves for å gjennomføre studien. Det er enighet i kollegiet om at sakene som involveres i masteroppgaven ikke skal drøftes når jeg er tilstede. Informasjonen jeg får gjennom intervjuene, er konfidensiell og kun mellom de foresatte og meg.

Jeg planlegger å intervjue fire foresatte. Hver informant vil intervjues to ganger for å få innsikt i deres opplevelser underveis i prosessen, slik at i alt åtte intervjuer gjennomføres. Intervjuene vil vare i ca. 60 minutter. Det skal benyttes to intervjuguider, en etter første veiledningsmøte, og en annen etter det neste (vedlegg). Intervjuene vil gjennomføres med en og en person, og så tett opptil veiledningssamtalen som mulig.

ETISKE BETRAKTNINGER

Forskningsetikk handler om hva som er ansvarlig og god forskning, og skal bevisstgjøre forskere og samfunn på etiske dilemmaer som kan oppstå. Mye av forskningsetikken har som formål å sikre at forskningen kommer enkeltpersoner og samfunn til gode, og at ingen blir

skadelidende. Viktige stikkord er respekt, konfidensialitet, gode konsekvenser, frivillighet og sannhetsbestrebelse (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016). I forkant av studien, må det søkes NSD om godkjenning for behandling av personopplysninger. Det må også lages et informasjonsskriv om masterprosjektet som skal sendes aktuelle deltakere (se vedlegg).

Det er viktig å huske at det i utgangspunktet alltid vil være en ujevn maktbalanse mellom veileder og rådsøker på den ene siden, og foreldre og intervjuer på den andre siden, der foreldrene vil være den mest sårbare parten i samspillet. Risikoen for at deltakerne skal oppleve situasjonen ubehagelig bør forebygges i størst mulig grad, og intervjueren bør være observant på egen kommunikasjonsmåte, både verbalt og non-verbalt.

Konfidensialitet må ivaretas for alle deltakerne, og alle data må lagres og oppbevares rettmessig, etter retningslinjer fra NSD.

FREMDRIFTSPLAN

VEDLEGG NR. 6

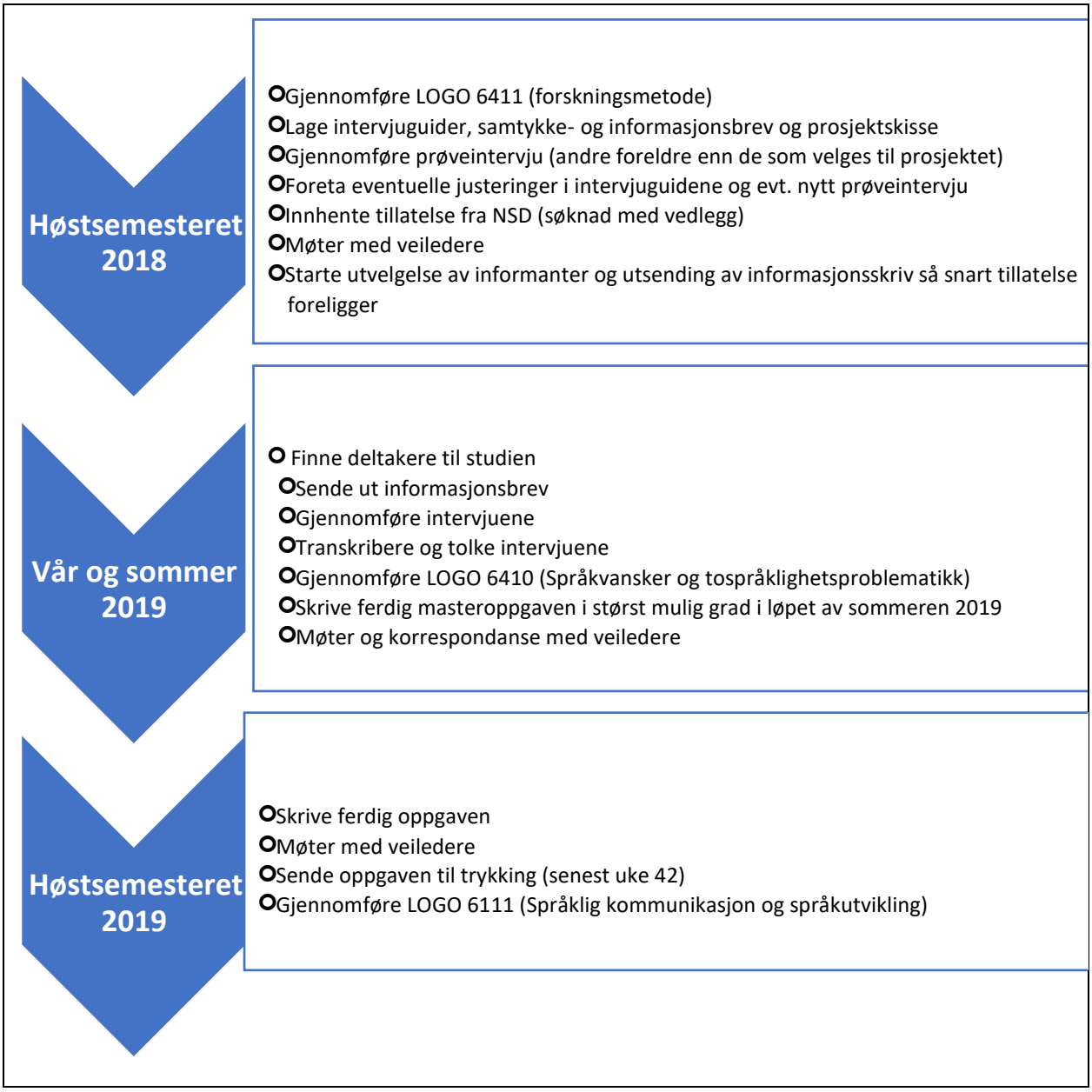

LITTERATURLISTE

Boey, R. A., Van de Heyning, P. H., Wuyts, F. L., Heylen, L., Stoop, R., & De Bodt, M. S. (2009). Awareness and reactions of young stuttering children aged 2–7 years old towards their speech disfluency. *Journal of Communication Disorders, 42*(5), 334-346. doi:10.1016/j.jcomdis.2009.03.002

Campbell, R., & Glogowska, M. (2000). Investigating parental views of involvement in preschool speech and language therapy. *International journal of language & communication disorders, 35*(3), 391-405.

Costelloe, S., Davis, S., & Cavenagh, P. (2015). Parental Beliefs about Stammering and Experiences of the Therapy Process: An On-line Survey in Conjunction with the British Stammering Association. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 193*, 82-91.

Dalen, M., & Tangen, R. (2012). Barnehagens og skolens samarbeid med foreldre til barn og unge med spesielle behov. In E. Befring & R. Tangen (Eds.), *Spesialpedagogikk*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Dalland, O. (2012). Metode og oppgaveskriving (5. utg.). *Oslo: Gyldendal Akademisk.*

De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2016).

Guitar, B. (2014). *Stuttering: An integrated approach to its nature and treatment*: Lippincott Williams & Wilkins.

Guttormsen, L. S., Kefalianos, E., & Næss, K.-A. B. (2015). Communication attitudes in children who stutter: A meta-analytic review. *Journal of Fluency Disorders, 46*, 1-14. doi:10.1016/j.jfludis.2015.08.001

Hauger, B. (2018). *Styrkebasert tilnærming i lokalt folkehelsearbeid. Innbyggerinvolvering, myndiggjøring og deltakelse*. (IS-2721). Helsedirektoratet.

Heitmann, R. R. (2013). Naturlig småbarnsstotring eller begynnende stamming ; hva kan foreldre og barnehage gjøre når stammingen er et faktum? *Spesialpedagogikk, 78*(4), 12-19.

ICDP Norge (International child development programme). (2018). *Bakgrunn og historie.* Retrieved from https://www.icdp.no

International Child Development Programme (ICDP). Retrieved from www.icdp.info

Kleven, T. A., Hjardemaal, F., & Tveit, K. (2011). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode: En hjelp til kritisk tolkning og vurdering*: Unipub.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*: Gyldendal akademisk.

Langevin, M., Packman, A., & Onslow, M. (2010). Parent perceptions of the impact of stuttering on their preschoolers and themselves. *Journal of Communication Disorders, 43*(5), 407-423. doi:https://doi.org/10.1016/j.jcomdis.2010.05.003

Lassen, L. M. (2014). Når foreldre trenger hjelp! : empowermentbasert rådgivning til foreldre. In S. Tveiten & K. Boge (Eds.), *Empowerment i helse, ledelse og pedagogikk - Nye perspektiver* (pp. 97-107). Oslo: Gyldendal akademisk, 2014.

Likestillingsdepartement, D. k. B.-o. (2015-2016). Stortingmelding nr. 24:b Familien-ansvar, frihet og valgmuligheter. Retrieved from https://www.regjeringen.no/contentassets/8e378de25cfa49f28851cb0ef91a7f82/no/pdfs/stm201520160024000dddpdfs.pdf

Lov om endringer i barnehageloven og opplæringslova. (LOV-2016-06-17-65).

Millard, S. K., Edwards, S., & Cook, F. M. (2009). Parent-child interaction therapy: Adding to the evidence. *International Journal of Speech-Language Pathology, 11*(1), 61-76.

Mørk, M., & Wolff, B. (1994). Når ordene sitter fast... : samspillet mellom førskolebarn som stammer og deres foreldre. In. Oslo: Universitetet.

Peters, T. J., & Guitar, B. (1991). *Stuttering: An integrated approach to its nature and treatment*: Williams & Wilkins.

Plexico, L. W., & Burrus, E. (2012). Coping with a child who stutters: A phenomenological analysis. *Journal of Fluency Disorders, 37*(4), 275-288.

Reilly, S., Onslow, M., Packman, A., Cini, E., Conway, L., Ukoumunne, O. C., . . . Wake, M. (2013). Natural history of stuttering to 4 years of age: a prospective community-based study. *Pediatrics, 132*(3), 460. doi:10.1542/peds.2012-3067

Sherr, L., Skar, A.-M. S., Clucas, C., Tetzchner, S. v., & Hundeide, K. (2014). Evaluation of the International Child Development Programme (ICDP) as a community-wide parenting programme. *European Journal of Developmental Psychology, 11*(1), 1-17.

Stang, I. (2003). Bemyndigelse : en innføring i begrepet og "empowermenttenkningens" relevans for ansatte i velferdsstaten. In H. A. Hauge & M. B. Mittelmark (Eds.), *Helsefremmende arbeid i en brytningstid. Fra monolog til dialog?* (pp. s. 141-161). Bergen: Fagbokforl., cop. 2003.

Steward, M. (2017). Empathy and the Role of Mirror Neurons.

Sønsterud, H., Howells, K., & Hoff, K. (2014). Hva er stamming? ; sett i relasjon til tidlig stammeforløp. *Norsk tidsskrift for logopedi, 60*(1), 6-13.

Sørensen, M., & Graff-Iversen, S. (2001). Hvordan stimulere til helsefremmende atferd? *Tidskrift for den Norske Lægeforening, 121*, 720-724.

Yairi, E., & Ambrose, N. (2013). Epidemiology of stuttering: 21st century advances. *Journal of Fluency Disorders, 38*(2), 66-87.

VEDLEGG NR. 7

NSD Personvern
29.11.2018 11:38

Det innsendte meldeskjemaet med referansekode 624815 er nå vurdert av NSD. Følgende vurdering er gitt: Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD, den 29.11.18. Behandlingen kan starte. MELD ENDRINGER Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringen gjennomføres. TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger frem til 01.12.19. LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2). PERSONVERNPRINSIPPER NSD finner at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen: - om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet DE REGISTRERTES RETTIGHETER De registrerte vil ha følgende rettigheter i prosjektet: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). Rettighetene etter art. 15–20 gjelder så lenge den registrerte er mulig å identifisere i datamaterialet. NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned. FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32) For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon. OPPFØLGING AV PROSJEKTET NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare status for behandlingen av personopplysninger. Lykke til med prosjektet! Kontaktperson hos NSD: spesialrådgiver Kjersti Haugstvedt Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

VEDLEGG NR. 8

Søk hjelp straks hvis barnet ditt stammer

Cand. san./logoped Ragnhild Rekve Heitmann intervjuet av Gudrun Vinsrygg

Er du bekymret for om barnet ditt stammer, så søk hjelp straks – ikke vent og se. Får stammingen utvikle seg, kan den bli et invalidiserende handikapp. Men med tidlig logopedbehandling kan en negativ utvikling snus.

- Ca. fire prosent av alle førskolebarn stammer, opplyser Ragnhild Rekve Heitmann, ved Statped Vest i Bergen, kompetansesenter for bl.a. taleflytvanskene stamming og løpsk tale. - Hos de fleste begynner stammingen mens de er barn. Anslagsvis to tredeler begynner å stamme i førskolealder, og en tredel i løpet av skolealderen og i tidlig pubertet. Stamming er vanligere blant gutter enn blant jenter. Barn som stammer, og som ikke får hjelp til å mestre stammingen, kan få et handikapp både når det gjelder utdannelse og yrke. Derfor er det viktig at barnet kommer tidlig til behandling slik at man kan snu en uheldig utvikling. Tidligere mente mange, inklusive personalet ved helsestasjonene, at det var best å vente og se, i dag vet vi bedre. Jo tidligere opp til stammingens begynnelse barnet får logopedhjelp, desto større er mulighetene for at det slutter helt å stamme, sier Ragnhild Rekve Heitmann.

Stotring eller stamming?

Det er viktig å kunne skille mellom vanlig barnestotring - og stamming.

- Hva er stotring?

- Barn i førskolealder er i sterk vekst og språkutviklingen går raskt fra enkle ord til lange ord og setninger. I denne utviklingsfasen er det vanlig med talebrudd eller gjentagelser. Det kan være gjentakelser av hele ord: "Jeg jeg jeg vil ha en kake." Eller deler av setningen: "Jeg vil ha jeg vil ha jeg vil ha kake. Det er disse gjentakelsene av hele ord eller deler av setningen, som foregår i en jevn rytme, og med lette og løse brudd som kalles småbarnstotring. At barnet tar en pause når det forsøker å finne riktige ord for tankene sine, er altså helt vanlig.

- Hvordan høres stamming ut?

- Stamming kalles det når barnet begynner å kjempe med ordene. Det kan være brudd inne i et ord: "Bi bi bi bilen min", forlengelse av lyd: "Biiiiii len min" eller blokkering av lyd: "Bi.....len min". Tegn på stamming er det også når barnet begynner å bytte ut ord, eller når det unngår ord og talesituasjoner. Dette er enkle signaler som foreldre kan lære seg å kjenne igjen. Tror du barnet ditt stammer, så søk hjelp straks.

Snakking er vanskelig

- Hva er årsaken til stamming?

- Det vet vi ikke. Tidligere trodde man at det skyldes nervøsitet, men det er ikke riktig. Personer som stammer er ikke mer nervøse enn andre. Man mente også at noen kunne begynne å stamme etter en traumatisk opplevelse, men det er uvanlig.

I dag tror vi at stamming kan ha både medfødte, arvelige, organiske, psykiske og sosiale faktorer. Vi vet at å lære å snakke er noe av det vanskeligste vi gjør, 200 muskler og 140 000 nervesignaler er i aktivitet når vi skal frembringe et ord, derfor er det kanskje ikke så rart om noe går galt. Stamming har også en arvelig komponent, undersøkelser viser at rundt 60 % av de som begynner å stamme, har en slektning som stammer. Hvis barnet er disponert for det, kan stamming utvikle seg om der blir en ubalanse mellom krav og kapasitet. Ofte handler det om et samspill av gjensidige påvirkninger og forventninger mellom barnet og miljøet. Det kan bli ubalanse mellom kravene barnet har til seg selv og det barnet presterer; tankene går fortere enn munnen greier å følge med. Når barnet blir bevisst talebruddene sine og får negative reaksjoner på disse, kan stammingen utvikle seg. Særlig barn som utsettes for et avansert språk, dvs. at foreldrene eller andre foresatte snakker veldig fort og med lange innfløkte setninger i hurtig taletempo, er veldig sårbart for utvikling av stamming. Et gjennomsnitts taletempo hos barn på 3,5 år er 3,5 stavelser per sekund. En voksen snakker med 5 - 7 stavelser per sekund. Ofte møter vi foreldre som har opp til 10 – 13 stavelser per sekund. Et gap mellom 3 og 13 stavelser per sekund er uoppnåelig for et lite barn.

Gi barnet ditt tid

- Hvordan kan jeg hjelpe barnet som stammer?

- Som forelder spiller du en viktig rolle for barnets vekst og utviklingsmuligheter, det gjelder også barnets taleflyt. Se på barnet ditt, og konsentrer deg om det når det snakker og stammer. Et barn trenger mye tid og oppmerksomhet sammen med foreldrene sine, så forsøk å gi barnet konsentrert oppmerksomhet i minst 10

minutter daglig på barnets egne premisser; gjør noe sammen, spill et spill, lek eller les.

Det aller viktigste du kan gjøre for å drive stammingen tilbake hos barnet ditt, er likevel å redusere ditt eget taletempo. Så snakk langsomt, tydelig og uanstrengt. Det er mer effektivt at voksne setter ned sitt eget taletempo, enn å fortelle barn at de skal snakket langsomt. Det er faktisk uheldig hvis de sier at barnet skal ta det med ro, for da kan fokuset settes på barnets egen mestring, og stammingen kan utvikle seg til det verre.

- Men er det ikke livstempoet som styrer taletempoet?

- Jo, og derfor er det viktig å redusere litt på barnets aktiviteter, skaffe mer ro og flere pauser i dets tilværelse. Her må vi voksne være gode og oppnåelige modeller.

Vis høflighet

- Vis vanlig høflighet overfor barnet ditt og ikke avbryt det eller snakk i munnen på det – men snakk etter tur, oppfordrer Ragnhild Rekve Heitmann. - Prøv å snakke enkelt, se opp for vanskelige setninger og innviklet språk med lange setninger. Å regulere taletempoet er også viktig, lær for eksempel av Torbjørn Egners Ole Brumm-bøker som er innlest på kassett. Her er det korte stetninger og naturlige pauser - en nydelig modell for hvordan man skal snakke og lese for barn. Spør så lite som mulig – spørsmål har alltid krav i seg. Når vi skal redusere kravene, så reduserer vi også spørsmålene. Sitter dere ved middagsbordet, kan du fortelle litt fra din egen hverdag, om noe du tror interesserer barnet ditt. Dermed begynner kanskje barnet også å fortelle hva det har opplevd. Og når du spør, så vær oppmerksom på måten du gjør det på: "Hadde du det gøy i barnehagen i dag?" er en bedre formulering enn: "Hva har du gjort på i dag? Fortell nå..." Snakkelysten må fremelskes, det skal være morsomt å snakke.

Slik får barnet hjelp

- Hvem skal jeg kontakte hvis barnet mitt stammer?

- Går barnet i barnehage eller på skolen, tar du kontakt med personalet. De skal gi beskjed til PPT (Pedagogisk-psykologisk tjenestekontor) som kan hjelpe, evt. henvise til logoped hvis ikke en slik arbeider ved det lokale PPT-kontoret.

Mener logopeden at dette er så komplisert at barnet behøver ytterligere hjelp, kan hun/han ta kontakt med et av landets tre kompetansesentre: Bredvedt Kompetansesenter i Oslo, Statped Vest i Bergen eller Logopedisk Senter i Nordland i Sømna.